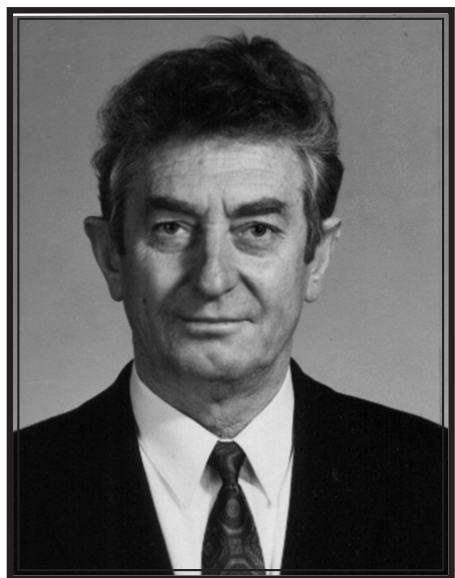


ЛЕЩЕНКО ЛЕОНІД ОВДІЙОВИЧ



23 грудня 2013 р. на 83-му році життя, після тяжкої короткотривалої хвороби відійшов у Вічність відомий український історик-міжнародник і дипломат, доктор історичних наук, професор Леонід Овдійович Лещенко.

Народився Л.О.Лещенко 2 червня 1931 р. у селі Городниця Уманського району Черкаської області у селянській родині. Під час війни юнак із сім'єю був евакуйований до Саратовської області, а після повернення в Україну 1949 р. закінчив середню школу у селі Ладижинка на Уманщині й поступив на факультет міжнародних відносин Київського державного університету ім. Тараса Шевченка. Ґрунтовне вивчення базових і спеціальних дисциплін, освоєння іноземних мов дозволило здібному студенту здобути диплом із відзнакою й рекомендацію на навчання в аспірантурі.

У 1954 р. Л.О.Лещенко стає аспірантом Інституту історії АН УРСР і на довгі роки його життєвий шлях буде пов'язаний саме з цією інституцією, де відбуватиметься його становлення як ученого-міжнародника. У 1959 р. під науковим керівництвом відомого дипломата, кандидата історичних наук О.Д.Войни він успішно захистив кандидатську дисертацію на тему «Утворення КНР та китайсько-американські відносини в 1949–1955 рр.». Матеріали дослідження лягли в основу монографії Л.О.Лещенка «Провал американської політики ізоляції Китаю» (Київ, 1959 р.), якою фактично було започатковано відродження сходознавчих студій в Україні в післявоєнну добу. У праці розкрито причини невдачі обструкціоністського курсу США щодо Китайської Народної Республіки, доведено міжнародно-правову суб'єктність КНР, якій належало повернути законне місце в ООН.

Працюючи в Інституті історії АН УРСР Л.О.Лещенко розширював діапазон своїх сходознавчих студій. Саме тоді з'явилася його студія «Про вплив Жовтневої революції на розвиток визвольної боротьби народів Китаю, Індії та Японії», в якій розкривався зміст «Руху 4 травня» 1919 р. в Китаї, характер масової громадянської непокори послідовників учення Магатми Ґанді в Індії та «рисових бунтів» в Японії. Дослідник часто публікувався на шпальтах «Українського історичного журналу». Зокрема, у 1966 р. з'явилася його стаття «Пам'яті Сунь Ясена (До 100 річчя з дня народження)». Так само актуальною був його матеріал «Американська політика "далекосхідного Мюнхена" в переддень війни на Тихому океані (1938–1941 рр.)», в якій показувалася недалекоглядність курсу Вашингтона на умиротворення японського агресора в Китаї, що призвело до трагедії в Пірл-Гарборі 7 грудня 1941 р.

Серйозним тестом на наукову й громадянську зрілість стало призначення Л.О.Лещенка в 1961 р. вченим секретарем Інституту історії АН УРСР, обов'язки якого він успішно виконував майже чотири роки. Непросто було поєднувати наукову й науково-організаційну роботи, оскільки в той час функції вченого секретаря

інституту були багатогранними та полягали у забезпеченні діяльності дирекції, учених рад – робочої і з захисту дисертацій, конкурсної комісії, організації планування та звітності, виконання видавничого плану, підтримання внутрішньої дисципліни тощо. Крім того, у першій половині 1960-х рр. інститут перебував на переломі, оскільки йшлося про звільнення історичної науки від наслідків культу особи Й.Сталіна. В Інституті історії АН УРСР ішли гострі дискусії на цьому ґрунті, що дало підставу гумористам говорити про виникнення у системі АН ще одного «інституту сварки». За цих умов учений секретар відіграв роль посередника й завдяки своєму хисту дипломата та природній толерантності користувався повагою наукового колективу, сприяючи нормальному і вчасному виконанню планових завдань. Ветерани інституту згодом не раз згадували результативність роботи Леоніда Овдійовича на посаді вченого секретаря.

У 1960-х рр. Л.О.Лещенко підготував та опублікував низку наукових і науково-популярних праць – «Японія сьогодні» (1960 р.), «Країна трьох тисяч островів (сучасна Індонезія)» (1964 р.), «З руїн війни до тривкого миру» (1967 р.). Особливо варто відзначити вихід у світ монографії «Україна на міжнародній арені (1945–1949)» (Київ, 1969 р.). Незважаючи на певні радикальні оцінки, передовсім щодо української діаспори, характерні й обов'язкові для часів суцільного домінування комуністичної ідеології у СРСР, ця книга й до сьогодні – цінне джерело знань про зовнішньополітичну діяльність УРСР у перші роки повоєнної доби. Вона побудована на матеріалах архівів республіканського МЗС, ЦДАЖР і соціалістичного будівництва у Москві (фонди Всесоюзного товариства культурних зв'язків із закордоном), ІІП ЦК КПУ та Держплану при РМ УРСР. Тут уперше повно висвітлено замовчувану діяльність ЮНРРА в Україні та об'єктивно висвітлено цей приклад спільних дій країн антигітлерівської коаліції вже в мирних умовах. Автор подав ретельний аналіз діяльності УРСР на Паризькій мирній конференції 1946 р., Дунайській конференції 1948 р., висвітлив українську позицію в «німецькому питанні» та активність УРСР в ООН. Так само непересічне значення мала опублікована його чергова монографія «СРСР і Канада в антигітлерівській коаліції (1941–1945 рр.)» (Київ, 1973 р.), в якій було розкрито форми й методи радянсько-канадської співпраці в боротьбі проти спільного ворога – нацистських агресорів.

Велике значення для підвищення якості та аргументованості досліджень мало чотиримісячне наукове відрядження Л.О.Лещенка як стипендіата ЮНЕСКО до Канади, США й Великобританії в 1974–1975 рр. В архівосховищах та провідних книгозбірнях цих країн він збирав матеріали не тільки з внутрішньої, зовнішньої політики Канади, а й для тодішнього проекту багатотомної історії України, зокрема про революційні події в Україні 1905–1906 рр. (депеші консульств США і Великобританії в Києві та Одесі у Вашингтон і Лондон), про невелику хвилю рееміграції патріотично налаштованих українців із США й Канади на початку 1920-х рр. до України з метою заснування зразкових сільськогосподарських комун та їх трагічну долю під час колективізації в СРСР.

У 1978 р. Л.О.Лещенко перейшов на роботу до новоствореного Інституту соціальних і економічних проблем зарубіжних країн АН УРСР, де до 1991 р. очолював відділ зовнішньополітичних концепцій (згодом перейменований у відділ США і Західної Європи). У цей час на основі першоджерел він підготував і опублікував

1982 р. монографію «Фермерський рух у Канаді (1900–1939 рр.)», яку 1985 р. захистив у Київському університеті, одержавши науковий ступінь доктора історичних наук. У 1991 р. Леонідові Овдійовичу Лещенку було присвоєно вчене звання професора.

Поряд з іншими українськими та канадськими дослідниками він брав участь у підготовці спільної праці «Українські канадці в історичних зв'язках з Батьківщиною», що вийшла друком 1991 р. двома мовами. Тоді ж узяв участь у науковій конференції в Канадському інституті українських студій Альбертського університету, присвяченій 100-літтю прибуття перших українських поселенців до Канади. Не полишає наукового інтересу й до проблем війни та миру, уміщує розділи в колективній монографії «Антифашистська солідарність у роки Другої світової війни (1939–1945)» (1987 р.), в яких на основі архівних джерел показав різні форми й прояви цієї солідарності в Китаї, Монголії, Індії, на Цейлоні. Крім того, побачили світ його брошури «Мирне співіснування й класова боротьба» (1973 р.), «Розрядці немає альтернативи» (1987 р.), «Європейська безпека: проблеми і перспективи» (1981 р.) та ін.

У 1992–1993 рр. Л.О.Лещенко очолював кафедру міжнародних відносин в Інституті міжнародних відносин Київського університету, а у 1993–1996 рр. був радником-посланником першого складу посольства України у КНР. Із 1997 р. і до останніх днів свого життя Леонід Овдійович працював головним науковим співробітником відділу країн Азії й Африки Інституту світової економіки та міжнародних відносин НАН України і з 1999 р. – професором (за сумісництвом) Дипломатичної академії України при МЗС нашої країни, де був членом вченої ради та спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій.

Від часу здобуття Україною незалежності сфера наукових досліджень Л.О.Лещенка істотно розширилася. Він підготував та опублікував розділи в колективних монографіях щодо «українського питання» в дипломатичній історії Другої світової війни, із соціально-економічних і національних проблем у Великобританії, Канаді та Бельгії, впливу НТР на міжнародні відносини. Протягом останнього десятиліття наукові зусилля автора концентрувалися на дослідженні внутрішньої й зовнішньої політики КНР, причин, наслідків і перспектив економічного «китайського дива», феноменального поступу країн АСЕАН, впливу цивілізаційного чинника на розвиток та інтеграцію держав Південно-Східної Азії. Загалом у результаті багаторічних досліджень історик опублікував понад півтори сотні наукових праць, які вирізняються багатогою документальною базою, аналітичністю, аргументованістю та об'єктивністю.

Упродовж усього свого творчого життя Леонід Овдійович брав активну участь у громадській діяльності. Із 1982 р. понад 30 років очолював науково-методичну раду з міжнародних питань товариства «Знання» України, довгі роки був виконавчим головою товариства «Україна – Канада», членом Української асоціації китаєзнавців та президії Української ради миру. За внесок у взаєморозуміння між народами Л.О.Лещенку 1983 р. присвоєно звання почесного громадянина міста Балтімор (штат Меріленд, США), його нагороджено Почесною грамотою Міністерства закордонних справ України і золотою медаллю товариства «Знання» України (2008 р.).

Своєю довголітньою невтомною науковою, педагогічною і громадською діяльністю Леонід Овдійович Лещенко не лише зарекомендував себе як фахівець широкого профілю в галузі міжнародних відносин та зовнішньополітичної діяльності України, внутрішньої і зовнішньої політики країн Заходу та Сходу під час та після Другої світової війни, авторитетний дипломат, лектор-міжнародник, але і як глибоко добропорядна, щира, інтелігентна людина, патріот і славний син України. Вічна йому пам'ять!

**С.В.Віднянський, В.К.Гура, Ю.М.Кочубей,
М.А.Кулич, В.І.Нагайчук, В.Г.Ціватий,
С.О.Шергін (Київ)**